

Tē 5 chat Tâioân gí ê kîsút

Susíá Tâioân gí, ũ im ũ ìsù m̄ sī choân pō ũ jī, ũ im bô jī ê Tâioân gí siong tong chē. Ū im bô jī ê goân in, ũ léksú tek ê koanhē (súiōng piáu ì bûnjī ê léksú), ke chiūⁿ kà iók bô phók ip, kiám chhái sī honggiân ê miāun. Sèkài teh "jitsin goátī", gígiân mā tòe leh hoattíán, piáu ì bûnjī tòe bē tiòh, kiám chhái m̄ sī chin bûnāi ê tāichì.

Siūⁿ khilái, lán beh piáutát susióng ê sī, tòh sī beh ēng bûnjī susíá ê sī, soah kā Tâioân gí lēnggōa tòngchò chitthé, bô chin tiōngsī jitsióng ê kóngōe kah bûnjī ê koanhē. Chiū áne, goân pún ittī ê, inūi sī, khang kah chūjiân tek ê koanhē, kengkòe thuī piàn chhian, keh lī soah jú lái jú tōa, tòh hēngsēng chit má ê hiānsióng. Inūi áne, hoah beh "giân bûn ittī" kah "honggiân bûnjī hò" ê sī, tòh ē kám kak ũ siong tong ê khùn lân. Tâioân gí ê kîsút ũ kāngkhoán ê miāun, kachài kekiám ũ tài Jitgí ê Tâioân gí ũ bô kāngkhoán ê liptiūⁿ, teh chò gígiân hák á sī hákbūn gián kiū ê sī, tiòh hó hó'á sukhó, che sī ittēng ē tú tiòh ê buntê. Gí goân ê thàmthó, sin jī ê chèchō, chūim jībó ê chètēng kah hūhō kábēng ê gián kiū tēngtēng, lâu lòhlái chióngchióng ê buntê, jīchhiáⁿ choattūi m̄ sī té sīkan ē tàng káikoat ê.

Áne, chit má Tâioân gí tī kòetō sīkī, tiòh ánhóaⁿ chiah hó? im ì kāngkhoán ê bûnjī bô buntê, nāsī bô káng tòh chháiōng chiap kīn ê bûnjī, á sī chhúⁿ "hèksī" im "lái kîsút; mā ē sái ēng Jitgí ê "gíim tuiténg / 当て jī" ê jī. (goân chheh p057)

Lē 1: Jī ì chiūⁿ kóng "gōgoéh hō / さみだれ", "sōūi / いわゆる", "hōchhū / どこ", "kiāubéh / そば", "bélók / ばか"

Lē 2: Jīim chiūⁿ kóng "tèksoa / たくさん", "sèngchhiú / かって", "Tanná / たんな", "tāitiōnghu / だいじょうぶ", "sitiūⁿ / やはり", "tōabák / だめ", "thòkak / とかく", "bákchhuttō / めでたい", "sèōe / せわ", "gittō / きっと"

A) Im ì lóng ũ jī ê lē: "忠義 / tiōnggī", "裁判 / chhâiphòa", "試験 / chhìgiām", "仁愛 / jīnài", "料理 / liāulí", "皇帝 / hōngtè", "詳細 / siōngsè", "天地 / thiantē", "勉強 / biánkióng", "日 / jít", "筆 / pit", "朋友 / pēngiú"

第五節 台灣語 ê 記述

書寫台灣語，有音有意思 m̄ 是全部有字，有音無字 ê 台灣語相當 chē。有音無字 ê 原因，有歷史 tek ê 關係（使用表意文字 ê 歷史），加上教育無普及，kiám chhái 是方言 ê 命運。世界 teh 「日新月異」，語言 mā tòe leh 發展，表意文字 tòe bē tiòh, kiám chhái m̄ 是真無奈 ê tāichì。

想起來，咱 beh 表達思想 ê 時，tòh 是 beh 用文字書寫 ê 時，soah kā 台灣語另外當做一體，無真重視日常 ê 講話 kah 文字 ê 關係。就 áne，原本一致 ê，因為時、空 kah 自然 tek ê 關係，經過推移變遷，隔離 soah jú lái jú 大，tòh 形成 chit má ê 現象。因為 áne，hoah beh 「言文一致」 kah 「方言文字化」 ê 時，tòh ē 感覺有相當 ê 困難。台灣語 ê 記述有全款 ê 命運，佳哉加減有帶日語 ê 台灣語有無全款 ê 立場，teh 做語言學 á 是學問研究 ê 時，tiòh 好好 á 思考，這是一定 ē tú tiòh ê 問題。語源 ê 探討、新字 ê 製造、注音字母 ê 制定 kah 符號假名 ê 研究等等，留落來種種 ê 問題，而且絕對 m̄ 是短時間 ē tàng 解決 ê。

Áne，chit má 台灣語 tī 過渡時期，tiòh án 怎 chiah 好？音意全款 ê 文字無問題，若是無全 tòh 採用接近 ê 文字，á 是取「意」或是「音」來記述；mā ē sái 用日語 ê 「語音對等/ 当て字」 ê 字。(原冊 p057)

例 1：字意像講「五月雨/さみだれ」、「所謂/いわゆる」、「何處/どこ」、「蕎麥/そば」、「馬鹿/ばか」....

例 2：字音像講「澤山/たくさん」、「勝手/かって」、「旦那/たんな」、「大丈夫/だいじょうぶ」、「矢張/やはり」、「駄目/だめ」、「兔角/とかく」、「目出度/めでたい」、「世話/せわ」、「屹度/きっと」....

A) 音意 lóng 有字 ê 例：「忠義 / tiōnggī」、「裁判 / chhâiphòa」、「試験 / chhìgiām」、「仁愛 / jīnài」、「料理 / liāulí」、「皇帝 / hōngtè」、「詳細 / siōngsè」、「天地 / thiantē」、「勉強 / biánkióng」、「日 / jít」、「筆 / pit」、「朋友 / pēngiú」....

B) 取意 ê 字 ê 例：「事情 / tāichì」、「羞恥 / kiānsiàu」、「賢人 / gâulāng」、「父母 / pēbú」、「豈 / thái」、「虛詞 / hausiâu」、「仰頭看 / giāthâu khòaⁿ」....

B) Chhù ì ê jī ê lē: "事情/tāichì", "羞恥/kiànsiàu", "賢人/gâulâng", "父母/pēbú", "豈/thái", "虛詞/hausiâu", "仰頭看/giâthâu khòa"....

C) Chhú im ê jī ê lē: "工夫/kanghu", "本事/púnsū", "創治/chhòngtī", "青暝/chheⁿmê", "猶原/iûgoân", "頭路/thâulō", "勢面/sèbīn" (goânchheh p058) "認路/jīn lō", "死賴/sílōa"....

D) Bô tuièng jī ê sí, ēng sīkak kho'á hù hūhō kábêng lâi piáu kì, chin puttekí ê sí chiah ánne chhú lí.

C) 取音 ê 字 ê 例: 「工夫/kanghu」、「本事/púnsū」、「創治/chhòngtī」、「青暝/chheⁿmê」、「猶原/iûgoân」、「頭路/thâulō」、「勢面/sèbīn」(原冊 p058)「認路/jīn lō」、「死賴/sílōa」....

D) 無對應字 ê 時: 用四角箍 á 附符號假名來表記, 真不得已 ê 時 chiah ánne 處理。

參考: 中國語言分布圖

Chhamkhó: Tiongkok gígiân hunpò tō

